

**BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARIDA KASBIY QIZIQISH MOTIVLARINI
RIVOJLANTIRISHNING PSIXOLOGIK OMILLARI****Yo‘ldasheva Fayzixon Arapovna**

“O‘zbekiston Respublikasi xalq o‘qituvchisi”

Norin tumani 20-maktab boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi

Asilova Sanobar Xatamboevna

Qo‘qon universiteti Ta‘lim fakulteti o‘qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida kasbiy qiziqish motivlarining shakllanishi yoritilgan. Shuningdek, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining boshqa psixologik xususiyatlari va irodaviy sifatlarining tarkib toptirish muammolari va ularning motivatsiya shakllanishiga ko‘rsatuvchi ta‘sirlari muhokama etilgan. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining kasbiy qiziqish motivlarini rivojlantirishning afzalliklari o‘rganilib, taklif va xulosalar keltirib o‘tilgan.

Kalit so‘zlar: motiv, kasbiy qiziqish, boshlang‘ich ta‘lim, o‘quvchi, psixologik omillar, iqtidor, ijodkorlik, yo‘naltirish, rivojlantirish.

Azal-azaldan har bir o‘zbek oilasida farzand tarbiyasiga jiddiy yondashilib kelingan. Ayniqsa farzandlarni kasb-hunarga yo‘lantishida jiddiy e‘tibor berilib, bolalarni yoshlikdan kasb-hunarga yo‘naltirilib kelingan. Farzandlarni bolalalikdan kasb-hunar egallashi va shu orqali hayotda o‘z o‘qinlarini topishi uchun tarbiyada turli usullardan foydalanilgan. Bugungi kunda ta‘lim sohasida olib borilayotgan islohatlar ta‘lim-tarbiya olayotgan yoshlarni har tomonlama barkamol shaxs sifatida voyaga yetishiga qaratilgan. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida kasbiy qiziqishlarni erta aniqlash va ularni rivojlantirishga ko‘maklashish bu boshlang‘ich sinflarda faoliyat olib borayotgan kasb egalarining oldida turgan muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Davlatimiz rahbarining “Farzandlarimizni mustaqil fikrli, zamonaviy kasb-hunarlarni egallagan, mustahkam hayotiy pozitsiyaga ega, chinakam vatanparvar insonlar sifatida tarbiyalash biz uchun dolzar ahamiyatga ega bo‘lgan masala hisoblanadi”.¹ – degan fikrlarida ham ulkan ma‘no bor. O‘quvchilarda kasb tanlash motivlarini shakllantirish va to‘g‘ri kasb tanlashlarida qo‘llab-quvvatlash muhim hisoblanadi. Ayniqsa ta‘lim muassasalarida, o‘quvchida kasbiy qiziqish va moyilliklarni shakllantirish bu peadgogdan birmuncha diqqat, e‘tibor va kuzatuvni talab qiladi. Shunday o‘quvchilarni dars jarayonlarida va kuzatuvlarimiz natijasida aniqlab olib ularni iqtidori va qobiliyatini rivojlantirib borish muhim hisoblanadi. Dars jarayonlarida pedagog tomonidan olib borilayotgan har bir dars jarayoni, tadbirlar, mustaqil topshiriqlarni bajarish jarayonlari o‘quvchining kasbiy qobiliyatini ochib berishga hizmat qildi.

Maktabda olib boriladigan faol o‘quv faoliyati o‘quvchi har biriga o‘z aqliy qobiliyatini va eng avvalo mantiqan to‘g‘ri fikrlashni, tafakkurning mustaqil bo‘lishini, topqirlikni, mulohaza qilishni, aqliy teranlik va o‘ziga ishonchni rivojlantirish imkonini beradi. Shuningdek irodaviy sifatlarni, ya‘niy dadillik, qat‘iyat, intizomlilik, o‘ziga va o‘z kuchiga ishonish, o‘zini idora qila bilish, kabi insoniy fazilatlarini rivojlantirishga ham ko‘maklashadi. Mana shu sifatlarning hammasi birga

¹ Mirziyoyev Sh. M. Buyuk kelajagimizni mard va oliyanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent.

- O‘zbekiston 2017 yil -136 bet

qo‘shilib, o‘quvchilarda kasbga bo‘lgan qobiliyatni namoyon etishini ta‘minlaydi. Boshlang‘ich sinflarda faoliyat olib borayotgan pedagoglar o‘quvchilarga ta‘lim berish bilan bir qatorda ushbu jarayonda o‘quvchilarni kasbga yo‘naltiradi. O‘quvchilar bolaligidan biror bir kasbga mehr qo‘yib ulg‘ayadi. O‘zi ni aynan shu kasbda tasavvur qilib, orzular bilan yashaydi. Shu tasavvur va orzuning hayotga ko‘chirishni ta‘minlashda o‘qituvchining o‘rni katta. Boshlang‘ich sinflarda o‘quvchilarni kasbiy qiziqishlarini rivojlantirish ishlarining barchasi o‘quvchilarda to‘g‘ri kasb tanlashlariga xizmat qilishi kerak. O‘quvchilarni kasb tanlashga tayyorgarligi ko‘rgatuvchi mezonlar mavjud bo‘lib ular; kognitiv ya‘niy axborotga ega ekanligi, kasbga qiziqish, amaliy mezonlardir. Biz boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida kasbiy qiziqish motivlarini yanada rivojlantirish uchun quyidagi takliflarni beramiz:

1. Kasbga yo‘naltirishda o‘quvchidagi individual xususiyatlarini hisobga olish.
2. O‘quvchida tanlagan kasbi boyicha to‘liq tushuncha hosil qilishga erishish.
3. O‘quvchilarni dars jarayonlarida turli kasblarga oid audio va video materiallar bilan tanishtirish
4. Ta‘lim muassasasida kasb burchagini tashkil etish.
5. Kasbi orqali el-yurtga munosib xizmat ko‘rsatib kelayotgan insonlar bilan uchrashuvlar tashkillash.

Bu orqali o‘quvchidagi kasbiy qarorlarini yana bir bor isloh qilib, o‘zlari uchun motivatsiya olishga ko‘maklashishga erishilgan bo‘ladi. O‘quvchidagi kasbga bo‘lgan qiziqishning motivlari otadan, atrofidagi o‘zi yoqtirgan insonlarga bo‘lgan qiziqish yoki taqlididan, ko‘ragan filimlari yoki eshitgan voqealari orqali bo‘lishi mumkin. Shu psixologik omillar o‘quvchilardagi kasbiy qiziqishning shakillanishida ilk turtkini keltirib chiqaradi. Bu qiziqishning kelajakda boal uchun to‘g‘ri tanlov ekanligini aniqlashtirishda pedagog va psixologlarning yordami zarurdir.

Xulosa o‘rnida shuni aytishimiz mumkinki, ta‘lim muassasalari dars jarayonlarida o‘quvchilarning ta‘lim olishga qiziqishi kasbga bo‘lgan qiziqishi bilan chambarchas bog‘liq holda rivojlanadi. O‘quvchilarni o‘z vaqtida kasbiy qiziqish motivlarini aniqlay olish, ularni to‘g‘ri kasb tanlashga yo‘naltirish mamlakatimiz kelajagining yanada rivojlanishiga zamin hozirlash hisoblanadi. Shu boisdan ham boshlang‘ich sinf o‘quvchilarini kasbiy-qiziqish motivlarini rivojlantirish ahamiyatlidir. Pedagoglar o‘quvchilar bilan ishlash jarayonida albatta psixolog ko‘magiga ehtiyoj sezadi. O‘quvchidagi ba‘zi bir holatlar borki iqtidorni yuzaga chiqarishga to‘sqinlik qiladi. Shunday holatlarda hamkorlikda olib borilgan ta‘lim jarayonlari o‘z samarasini beradi. Kasb - inson ish faoliyatining ma‘lum tajriba, tayyorgarlik talab etadigan faoliyat turi, sohasi, hunardir. Kasbga umumiy yoki maxsus ma‘lumot hamda amaliy tajriba yo‘li bilan erishiladi. Shu boisdan ham boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida kasbiy qiziqishni rivojlantirish jarayonlarida anashu faoliyat turlarini o‘quvchilarda to‘g‘ri rivojlantirishga erisha olish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlarL:

1. Asilova, S. X. (2023). O ‘QUVCHILARNI KASB-HUNARGA YO ‘NALTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK MEXANIZIMLARI.
2. Alijon, M., Rahmonjon, A., & Asilova, S. (2023). TA'LIM JARAYONIDA ISH STRESSI BILAN BOG'LIQ MUAMMOLARGA PSIXOLOGIK YECHIM. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 854-860.
3. Asilova, S., & Abdulxaqov, N. (2024). MAKTAB BITIRUVCHILARINI KASB-HUNAR TANLASH MUAMMOLARIGA PSIXOLOGIK YORDAM. *Interpretation and researches*.
4. Xatambojevna, A. S. (2024). O ‘QUVCHILARNI KASB-HUNARGA YO ‘NALTIRISDA PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK YORDAM. *JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY BULLETIN*, 7(1), 16-20.
5. Asilova, S. X. (2023). MAKTAB BITIRUVCHILARINI KASB TANLASH MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH USULLARI. *YOUTH, SCIENCE, EDUCATION: TOPICAL ISSUES, ACHIEVEMENTS AND INNOVATIONS*, 2(8), 12-16.
6. Rahmonjon, A., & Asilova, S. (2023). BILISH JARAYONLARI PATOLOGIYASI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 770-772.
7. Alijon, M., Iqlimaxon, A., & Asilova, S. (2023). BOSHLANG 'ICH SINFI O 'QUVCHILARINI MAKTABGA MOSLASHUVIDA PSIXOLOGIK YORDAM. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 861-864.
8. Xatambojevna, A. S. (2023). MAKTABGACHA TA 'LIM TASHKILOTLARIDA TARBIYALANAYOTGAN 6-7 YOSHLI BOLALARNI IJTIMOY-HISSIY RIVOJLANISHINING SHART-SHAROITLARI. *O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI*, 2(17), 344-350.
9. Raximjonovna, U. N. (2023). O 'SMIR YOSHDAGI O 'QUVCHILARDA "TARBIYA" FANINI O 'QITISH ORQALI MUSTAQIL FIKRLASHGA O 'RGATISH. *Finland International Scientific Journal of Education, Social Science & Humanities*, 11(6), 232-237.
10. Asilova, S. X. (2023). O 'QUVCHILARNI KASB-HUNARGA YO 'NALTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK MEXANIZIMLARI.
11. Xursanov, O. (2023). TALABALARNI HAMKORLIK TEXNOLOGIYASI ASOSIDA O'QUV - MA'NAVIY MOSLASHUVCHANLIK IMKONIYATLARINI OSHIRISH TEXNOLOGIYASI (1 - KURS TALABALARI MISOLIDA). *Educational Research in Universal Sciences*, 2(12), 264–269. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/5519>
12. Toxirjon, U. (2024). BOSHLANGICH SINFLARDA O 'QISHNI YETKAZIB OLISHGA QIYNALAYOTGAN O 'QUVCHILAR BILAN ISHLASHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH. *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 9-13.
13. В статье представлена информация о роли педагогики и психологии в повышении качества и эффективности образования, формировании зрелого поколения. Данное научное исследование исследует решающую роль симбиотических взаимоотношений педагогики и психологии в . (2024). *YANGI O'ZBEKISTONDA IJTIMOY-INNOVATSION TADQIQOTLAR*, 2(2), 5-12. <https://nuzjournals.uz/index.php/yoiit/article/view/79>
14. Toxirjon, U. (2024). XALQARO O 'QISH SAVODXONLIGINI O 'RGANISH (PIRLS). *Integration of Economy and Education in the 21st century*, 2(2), 14-17.